

MEDIAKASVATUS NYT – ENTÄ HUOMENNA?

Leo Pekkala, Saara Salomaa ja Sanna Spišák (toim.)
2016: *Monimuotoinen mediakasvatus*. KAVI, 256 s.

Mediakasvatus, medialukutaito ja medioituminen ovat kolme 2010-luvun julkisessa keskustelussa tiuhaan esiintyvää sanaa, joita ympäröi usein huoli etenkin lasten ja nuorten pärjäämisestä. Mediakasvatusta ajatellaan tarvittavan medioituneessa yhteiskunnassamme sen paineiden keskellä navigoimiseen ja riittävän medialukutaidon saavuttamiseen. Todellisuudessa mediakasvatus on julkisen huolipuheen värittämää kuvaa huomattavasti moninaisempi ilmiö. Siihen liittyy esimerkiksi kansalaistaitojen oppimista, sosiaalisen aseman merkityksen korostamista ja mediatuotantoon harjaantumista. Samoin mediakasvatuksesta eivät hyödy vain lapset ja nuoret, vaan kyseessä on kaikille ikä- ja sosiaalisille ryhmille oleellinen oppimisen alue.

Monimuotoinen mediakasvatus on useiden kirjoittajien artikkeleja sisältävä kokoelmateos, joka pyrkii nimensä mukaisesti laajentamaan ymmärrystä mediakasvatuksesta ja osoittamaan sen monet kasvot. Kirjan on toimittanut Kansallinen audiovisuaalinen instituutti yhteistyössä Tampereen ja Lapin yliopistojen kanssa, ja käytännön toimitustyöstä ovat vastanneet Leo Pekkala, Saara Salomaa ja Sanna Spišák. Rakenteellisesti kirja jakaantuu kolmeen osaan, joista ensimmäisessä määritellään usein eri tavoin ymmärrettyä mediakasvatuksen käsitettä, toisessa tarkastellaan mediakasvatusta sivistyksen välineenä ja kolmannessa käsitellään mediakasvatuksen merkityksiä eri ikäryhmien näkökulmista.

Parhaiten kirja onnistuu mediakasvatuksen monimuotoisuuden korostamispyrkimykses-

sään nostaessaan esille, miten monet erilaiset toimijat ovat mukana mediakasvatuksessa. Median käyttöön ja siihen suhtautumiseen valmentavat varhaiskasvattajat päiväkodeissa (ks. teoksen artikkeleista Mertala & Salomaa), vanhemmat kotona (Meriläinen) ja nuorisotyöntekijät erilaisissa nuorisotiloissa (Tuominen, Holm, Jaakola & Vesala). Toisaalta mediakasvatusta tarjoavat myös kirjastot (Mustikkamäki), opettajankoulutuslaitokset ja erilliset yliopistojen maisteriohjelmat (Ruokamo, Kotilainen & Kupiainen). Ilahduttavaa on, että useissa teoksen artikkeleissa korostuu ajatus dialogisesta medialukutaidon oppimisesta. Mediaa opitaan parhaiten yhdessä ja itse tekemällä, eikä esimerkiksi yksilön iän voi olettaa kertovan koko totuutta medialukutaidon tilasta. Näkemys, jonka mukaan esimerkiksi lapsen mediataitoja ei pidä aliarvioida (muttei toisaalta yliarvioidakaan) (ks. Keinonen), on nykyisen mediatutkimuksellisen ymmärryksen mukainen ja paistaa läpi useimpien kirjoittajien teksteistä. Itse tekemisen ja kaikenlaisen mediatuotannon pitäisikin olla osa mediakasvatusta ja arkipäivän käytäntöjä oppimisympäristöissä (Meriläinen; Puska; Keinonen).

Kaiken kaikkiaan *Monimuotoinen mediakasvatus* auttaa lukijaa ymmärtämään, että mediakasvatusta tapahtuu useammassa eri tiloissa ja useampien eri toimijoiden taholta kuin asiaan perehtymätön voisi olettaa. Muilta osiltaan teos ei valitettavasti onnistu monipuolistamisen ja monimuotoisuuden tavoitteissaan yhtä hyvin. Vaikka kirjan johdannosta vastaava Leo Pekkala korostaa, että "[m]ediakasvatus kuu-

luu kaikille, eikä sillä ole ala- eikä yläkäräjä” ja vaikka kirjan viimeinen osio ”Mediakasvatusta elämänkaaressa” korostaa näennäisesti mediakasvatuksen tärkeyttä kaikissa ikäryhmissä, tosiasia on, että tässäkin kirjassa vain yksi artikkeli käsittelee muuta kuin alaikäisten mediaoppimista. Poikkeuksen tekevät artikkeli on Päivi Rasin, Hanna Vuojärven ja Pirkko Hyvösen käsialaa ja käsittelee aikuisten ja ikääntyneiden mediakasvatusta. Silti myös viimeksi mainitussa artikkelissa kysymyksiä herättää kooltaan massiivisen ikäryhmän niputtaminen yhteen kategoriaan. Onneksi kirjoittajat itsekin nostavat tekstissään esille epäilyksiä siitä, onko näin laajasta käyttäjäjoukosta järkevää puhua yhtenäisenä ryhmänä.

Todellisen moninaisuuden saavuttamiseksi ja mediakasvatuksen haasteiden ymmärtämiseksi teokselta olisi kaivannut myös muiden intersektioiden kuin iän pohdintaa. Heli Ruokamo, Sirkku Kotilainen ja Reijo Kupiainen nostavat kyllä mediakasvatusta määrittävässä artikkelissaan esille, että sosiaalisen diversiteetin huomioiminen on mediakasvatuksessa ensiarvoisen tärkeää. Vaikka kansainvälinen monilukutaitojen käsite viittaa sekä multimodaalisuuden että sosiaalisen diversiteetin merkitysten hahmottamiseen, he korostavat, että Suomen peruskouluissa voimassa olevassa opetussuunnitelmassa jälkimmäinen jää huomattavasti vähemmälle huomiolle. Tästä huolimatta sen paremmin Ruokamo, Kotilainen ja Kupiainen kuin teoksen muutkaan kirjoittajat eivät juuri kuvaile, millaista tällainen sosiaalisesta diversiteetistä tietoisempi mediakasvatusta voisi käytännössä olla. Mitä on intersektiosta tietoinen mediakasvatusta, millaisia kysymyksiä se ohjaa havainnoimaan ja miten se puhuttelee subjektejaan?

Myös teoksen käsittelemien medioiden joukko on mediatutkijan näkökulmasta varsin suppea. Useissa artikkeleissa jää täsmenämättä, minkä median käyttöön kasvattamisesta on itse asiassa puhe, mutta valtaosassa rivien välistä voi lukea, että mediakasvatusta nähdään suuntautuvan nimenomaan uusiin medioihin. Tämä kyseenalaistaa monipuolisuusajatusta ikävällä tavalla. Ainoastaan Mikko Meriläinen kohdentaa artikkelissaan katseensa pelikasvatukseen ja Heidi Keinonen television kilpailuohjelmiin.

Edellä esitetyn kritiikin jälkeenkin on todettava, että *Monimuotoista mediakasvatusta* ei toki olekaan tarkoitettu tutkijoille mediakasvatusta ympäröivän teoreettisen keskustelun syventäjäksi. Sen sijaan sen kerrotaan soveltuvan yliopistolliseksi ja ammatilliseksi oppikirjaksi, mediakasvatusta työkseen tekeville ja kehitäville eri alojen asiantuntijoille sekä kaikille aiheesta kiinnostuneille. Teoksen oletettu lukijakunta on siis laajahko, mikä näkyy myös monenkirjavassa kirjoittajajoukossa: mukana on niin kasvatustieteen, mediatutkimuksen ja mediakasvatuksen tutkijoita kuin muitakin alalla työskenteleviä ammattilaisia. Käytännönläheisestä näkökulmasta huolimatta teokselta olisi toivonut syvemmälle menevää pohdintaa mediakasvatusta haasteista ja tulevaisuudennäkökulmista, ei pelkkää kuvailua siitä, missä nyt ollaan.

Täysin vaille oivalluksia ja inspiraatiota ei teokseen tarttuva mediatutkijakaan silti jää. Kokoelman ehdottomat helmet ovat Heidi Keinosen artikkeli lasten osallistumisesta kilpailuohjelmiin ja ilmiön aiheuttamasta huolipuheesta sekä Niina Uusitalon artikkeli mediakasvatuksesta hallinnan teknologiana. Keinonen käsittelee huolipuhetta osana mediapaniikkien historiaa, jossa paniikin kohteet heijastelevat aina aikansa yhteiskunnallisia jännitteitä. Tässä tapauksessa huoli kohdistuu etenkin lapsuuden ja aikuisuuden rajojen murtumiseen ja uudelleenmäärittelyyn ohjelmissa. Uusitalo taas kuvaa oivaltavasti, miten mediakasvatusta avulla ihmisiä ohjataan kasvattajina ja oppijoina, jotta saavutettaisiin toivottuja toimintatapoja, kansalaisuuden muotoja ja yhteiskunnallisia tavoitteita. Uusitalon tekstille ominainen tietoisuus mediakasvatuksesta vallankäyttönä puuttuu valitettavasti monista muista teoksen artikkeleista. Esimerkiksi Mika Mustikkamäki puhuu mediakasvatuksesta varsin idealistiseenkin sävyyn ihmisen itsekehityksen mahdollistavana toimintana ja ihmisenä kasvamisen areenana.

Monimuotoinen mediakasvatusta toiminee oppikirjana alaan vasta tutustumassa olevalle opiskelijalle kohtuullisesti, mutta mihinkään radikaalin uusiin suuntiin sen ei voi nähdä mediakasvatusta vievän. Toisaalta, jos teos onnistuu havahduttamaan yhdenkin esimerkiksi varhaiskasvatusta parissa työskentelevän

henkilön tietoisiksi mediakasvattajan roolistaan (ks. Mertala & Salomaa), ei teosta voi kutsua turhaksi. Mediatutkijan lukemistona teos on kuitenkin turhan kuvaileva ja kritiikitön – ainakin jos lukuun ei ota Keinosen ja Uusitalon artikkeleita.

Kaisu Hynnä

FM, mediatutkimus, Turun yliopisto